دو فصلنامه مشارکت و توسعه اجتماعی، دوره ۳، شماره ۵، پاییز و زمستان ۱۳۹٦، صص٤٧-٦٦

بررسی آثار اجتماعی و فرهنگی آموزش شهروندان در زمینه مدیریت پسماند شهری

(مطالعه موردی محله نیروی هوایی منطقه ۱۳ شهرداری تهران)

مهدیه فراهانی[۱]
طلیعه خادمیان[۲]
فردین منصوری[۳]
هادی ذاکری[٤]

چکیده

هدف از مطالعه حاضربررسی آثار اجتماعی و فرهنگی آموزش شهروندان درزمینه مدیریت پسماند در محله نیروی-هوایی منطقه‌ی ۱۳ شهرداری تهران می باشد. در این مطالعه، روش پژوهش ازنظر مسیر توصیفی تحلیلی، ازنظر زمان مقطعی، ازنظر هدف کاربردی و ازنظر میزان ژرفایی پهنانگر است. برای گردآوری اطلاعات نیز از روش اسنادی و میدانی استفاده شده است که قسمت میدانی شامل مصاحبه های عمیق و انجام فوکوس گروپ می باشد. جامعه‌ی آماری پژوهش شامل آن‌دسته از افراد ساکن در منطقه۱۳ شهرداری تهران که انواع آموزش‌های مدیریت پسماند به آن‌هاارائه شده وکارشناسان ادارات بازیافت منطقه۱۳ و آموزشگران محله نیروی‌هوایی می باشد.با توجه به نتایج تحقیق مهم ترین تأثیرات شناسایی شده شامل موارد زیر می باشد: افزایش آگاهی مردم در زمینه تفیک زباله، که دارای تاثیر مستقیم و اولیه می باشد. افزایش مشارکت مردم در حفظ محیط زیست محله، که دارای تاثیر ثانویه و غیر مستقیم می باشد. افزایش مشارکت مردم در فعالیت های دیگر محله، که دارای تاثیر انباشتی و فزاینده می باشد. بهبود پاکیزگی سطح محل، دارای تاثیر ثانویه و غیر مستقیم می باشد. کم شدن فعالیت زباله گردها و آشغال جمع کن غیررسمی که دارای تاثیر ثانویه و غیر مستقیم می باشد. افزایش درآمد برای شهرداری، که دارای تاثیر ثانویه و غیر مستقیم می باشد. افزایش درآمد برای پیمانکار طرح، که دارای تاثیر مستقیم و اولیه می باشد. کاهش آلودگی های محیطی، که دارای تاثیر انباشتی و غیر مستقیم می باشد. میزان رضایت مندی پیمانکار اجرای طرح، که دارای تاثیر انباشتی و فزاینده می باشد. رضایت ساکنین از عملکرد شهرداری در راستای اجرای پروژه، که دارای تاثیر انباشتی و فزاینده می باشد. بالا رفتن اعتماد اجتماعی میان آموزش دیدگان، که دارای تاثیر انباشتی و فزاینده می باشد.

***واژگان کلیدی**: تأثیرات، اجتماعی و فرهنگی، آموزش شهروندی، مدیریت پسماند.*

تاریخ دریافت مقاله: ۱۳۹٦/۱۱/۲٤ تاریخ پذیرش مقاله: ۱۳۹٦/۱۲/۲۳

[۱] کارشناس ارشد جامعه شناسی دانشگاه آزاد واحد تهران شمال
[۲] استادیار گروه جامعه شناسی دانشگاه آزاد واحد تهران شمال
[۳] دانشجوی دکتری سیاست گذاری فرهنگی دانشگاه خوارزمی تهران.(FARDINMANSORI@GMAIL.COM)
[٤] کارشناس ارشد حقوق جزا وجرم شناسی دانشگاه تهران

[Downloaded from jpsd.hormozgan.ac.ir on 2026-11-21]

مقدمه

سیستم مدیریت پسماند شهری به معنای امروزی آن، در دهه ۱۹۳۰ در کشورهای صنعتی پدید آمد. تا دهه ۱۹۷۰ به پسماند به عنوان دور ریزنگاه میشد و در این شیوه ها معایب متعدد بهداشتی، محیط زیستی، اقتصادی و زیبایی شناختی وجود داشت، که در سایه تحولات تکنولوژِی و افزایش آگاهی های عمومی سیستم های جدید مدیریت پسماند در کشورهای صنعتی و سایر کشورهای دنیا به تدریج توسعه یافت. در این دگرگونی ها توجه به مسائل زیست محیطی و شرایط سیاسی و اقتصادی آن، مسائلی نظیر صرفه جویی در مصرف مواد و انرژی و بازیافت آنها از پسماند شهری به طور جدی مورد توجه قرار گرفت و به مرور زمان فرآیند پردازش و بازیافت پسماند جایگاه کلیدی تری در مدیریت پسماند پیدا کرد. در دهه هشتاد و نود میلادی، مسئله (توسعه پایدار) مطرح شد و صاحبنظران به این نتیجه رسیدند که بدون لحاظ کردن سه جنبه ی اقتصادی، محیط زیستی و اجتماعی، نمی توان امید داشت که منابع محدودکره ی زمین پاسخگوی نیازهای نسل های بعدی نیز باشد(نورپور وهمکاران، ۹:۱۳۹۲).

افزایش سریع جمعیت، توسعه صنایع و پیشرفت تکنولوژی و تمایل بیشتر به افزایش موادمصرفی و درنتیجه ازدیاد مواد زائد[1]جامد، از مسائلی است که اخیرا درجوامع بشری بحران‌های عظیمی را به‌وجود آورده است. گزارشها و آمارهای موجود در از کشورهای توسعه‌یافته نشان می‌دهد که هرروز به ازای هر خانوار ۱ تا ۸ کیلوگرم مواد زائد خانگی (براس و همکاران) و سالانه بیش از ۵میلیون‌تن مواد زائد جامد شهری و صنعتی تولید می‌شود مضافاً این‌که جمع‌آوری و دفع چنین موادی دراغلب کشورهای جهان به‌ویژه کشورهای درحال توسعه از تکنولوژی چندان پیشرفت‌های برخوردار نیست بنابراین ایجاد یک سیستم منظم جمع‌آوری و دفع بهداشتی زباله یکی از نیازهای اولیه شهرها و کشورهای درحال‌توسعه برای حل مشکل تلنبار زباله و عدم جمع‌آوری و دفع بهداشتی است(راینر و همکاران، ۱۳۹۰).

می‌توان گفت جداسازی، کلید فرایند کامل مدیریت علمی مواد زائد می‌باشد. زیرا دسته‌بندی و جداسازی صحیح طبقات مختلف مواد زائد؛ به پالایش و دفع مناسب‌تر آن‌ها منجر می‌گردد. تفکیک از مبدا با اهدافی چون بازیافت بخش عمده‌ای از زباله‌های شهری و برگشت آن به چرخه تولید و مصرف مجدد، کاهش چشم‌گیر حجم و وزن زباله‌های شهری، کاهش هزینه‌های مربوط به جمع‌آوری و دفع مواد زائد، منافع اقتصادی قابل کسب از مواد تفکیک شده، صرفه‌جویی در اراضی مورد

[1]Offal

[Downloaded from jpsd.hormozgan.ac.ir on 2026-11-21]

نیاز برای دفن زباله و کاهش هزینه‌های مربوط، کم‌شدن استهلاک و هزینه‌های تعمیرات و نگهداری گاهی کارخانه‌های کمپوست و تولید کمپوست مرغوب و به‌عبارتی‌دیگر دست‌یابی به‌اهداف اقتصادی، بهداشتی و زیست‌محیطی موردتوجه است.

در جامعه امروز، لزوم آموزش فرهنگ زندگی‌شهری کاملا مشهود است. شهر تهران نیز باافزایش مداوم جمعیت و افزایش خرده فرهنگ‌ها و قومیت‌های متعدد رو به‌روست و به‌موازات آن با نیازهای اجتماعی وابسته‌به آن مواجه است که با گسترش و افزایش این وضعیت، نیازها به‌مراتب بیشتر می‌شود. لذا این امر، تعهداتی را برای مدیران شهری و تکالیفی را برای شهروندان به‌همراه دارد و ارزش‌ها و هنجارهای را به‌دنبال دارد که این مهم، مدیریت مطلوب شهری را با تکیه برآموزش‌های شهروندی، جهت انتقال آموزش‌های شهری به مردم با هدف ارتقای مشارکت-اجتماعی بیش از پیش می‌طلبد.کی از مفاهیم عمده در ادبیات آموزشی؛ تدوین محتوای آموزشی منطبق با نیاز شهروند است و ازجمله مسائلی که امروزه نیز حائزاهمیت است بازیافت است. درجامعه امروز، بازیافت زباله می‌تواند نقش بسیار مهم و حائز اهمیتی در حفظ منابع طبیعی و ملی و نهایتا پایدار کشور ایفا نماید. مشارکت شهروندان در امر تفکیک پسماند می‌تواند گام موثری در پیشبرد اهداف توسعه پایدار ایفا نماید. متولی امر آموزش شهروندی در این حوزه نیز شهرداری است تا فرهنگ‌سازی و آموزش شهروندان را هرچه بیشتر و موثرتر انجام داده تا درجهت نیل‌به پیشبرد اهداف حفاظت از منابع طبیعی و همچنین جلوگیری از آلودگیهای زیست‌محیطی به‌عنوان یک عامل موثر بکوشد(تمیزی فر، ۱۳۹۰:۷).

مدیریت پسماند بدون درنظرگرفتن نقش مردم که تولیدکننده اصلی پسماند هستند، غیرقابل‌ممکن خواهد بود. مشارکت و همکاری مردمی و شرکت آگاهانه و حس‌مسئولیت و دلسوزی برای آیندگان است که سبب توسعه و آرامش و حیات اجتماعی می‌شود. مشارکت را باید به‌عنوان هدف، ابزار و یکی از نیازهای اساسی بشر موردتوجه قرار داد و برای بهره‌برداری از میزان مشارکت مردم، آموزش و فرهنگ‌سازی نقش مهمی را ایفا می‌کند. اهمیت آموزش و اطلاع‌رسانی و آگاهی درتمام امورشهری برای افزایش میزان مشارکت و همکاری مردمی بسیار قابل‌توجه می‌باشد. که باید در این زمینه از روش‌های نوین و آکادمیک آموزشی که آمیزهای از علم و تجربه می‌باشد، بهره گرفت. از مهم‌ترین عوامل موثر برمیزان مشارکت مردم آگاهی، آموزش و ایجاد انگیزه در آن‌ها به روش‌های مختلف می‌باشد، البته آگاهی به‌تنهایی موثر نمی‌باشد چون پیامد آگاهی باید تغییرنگرش و درنتیجه تغییر رفتار و اقدام به مشارکت باشد (احمدی و همکاران، ۱۳۹۲).

[Downloaded from jpsd.hormozgan.ac.ir on 2026-11-21]

بدین‌ترتیب شهروندان برای اداره‌ی اموری شهری ازجمله امر نظافت و تولید پسماند و دفع مواد زاید در محله‌ی خود، نیازمند آموزش‌هایی شهروندی مناسب در این زمینه هستند تا بتوانند کنش بهتری دررابطه با پسماند در محله‌ی خود داشته باشند. آموزش‌های شهروندی به شهروند کمک می‌کند تا در زمان کوتاه‌تر و با هزینه‌ی کمتر و به‌شیوه‌ای هنجاری‌تر مسیر زندگی خود را در محله طی کند (کیانی، ۱۳۹۲).

برهمین‌اساس سازمان مدیریت پسماند، درسال ۱۳۹۳، ۱۲ناحیه درسطح شهر تهران را برای اجرای طرح پایلوت تفکیک از مبدأ انتخاب نموده است که ناحیه ۲منطقه ۱۳ و محله نیروی‌هوایی جزء یکی از آنها است. براساس این طرح، در هر محله ناحیه ۲، یک آموزشگر همراه یک ماشین ملودی و راننده و کارگر، هرروز درمحله فعالیت می‌کنند. فعالیت آنها شامل آموزش چهره‌به‌چهره، توزیع کیسه مخصوص زباله خشک و دریافت کیسه‌های پرشده و حرکت ماشین با پخش ملودی است. آگاهی از اثرات اجرای این طرح و آموزش‌هایی که به شهروندان در این زمینه داده می‌شود، نیازمند پژوهشی دقیق و موشکافانه، از اثرات و ابعاد پنهانی این طرح است. بنابراین مهم ترین اهداف انجام تحقیق حاضر را می توان در موارد زیر بیان کرد:

. تعیین اثرات و پیامدهای آموزش مدیریت پسماند بر ساکنان محله نیروی هوایی منطقه‌ی ۱۳ شهرداری‌تهران

. شناسایی افراد و گروه‌های ذینفع در این طرح.

. شناسایی و ارزیابی تاثیرات‌اجتماعی و فرهنگی احتمالی آموزش مدیریت پسماند در محله نیروی هوایی منطقه‌ی 13 شهرداری تهران بر عملکرد سازمان‌ها و نهادهای موجود در محدوده اجرای طرح.

. شناخت نگرش‌ها و ارزیابی نظرات شهروندان در خصوص لزوم آموزش مدیریت پسماند و اهمیت آن.

. جلب مشارکت عمومی و سهیم کردن شهروندان محله نیروی هوایی منطقه‌ی 13 شهرداری تهران در مدیریت پسماند محله خود.

. ارائه‌ی راهکارهای عملی برای کاهش تاثیرات منفی و تقویت آثار مثبت طرح.

[Downloaded from jpsd.hormozgan.ac.ir on 2026-11-21]

- مبانی نظری تحقیق

- پیشینه تجربی

- شاهکوهی و همکاران(۱۳۹۳) میزان مشارکت شهروندان در مدیریت پسماند خانگی در شهر مشهد را با ۳۲۲ نمونه از سرپرستان خانوار مورد بررسی قرار دادند. نتایج این تحقیق نشان می دهد که عواملی همچون رضایت،اعتماد،آگاهی و تعلق خاطر به مکان می تواند در میزان مشارکت موثر باشند. همچنین متغیرهای شغل،تحصیلات،هزینه خانوار،جنس و نوع مالکیت با میزان مشارکت رابطه معناداری دارد. درحالی که سن با متغیر وابسته تحقیق رابطه ای نداشت.

- مظاهری و همکاران در (۱۳۹۲) پژوهشی با عنوان بررسی میزان تاثیر آموزش‌های چهره به چهره عوامل شهرداری تهران بر رفتار شهروندان در مبحث مدیریت پسماند انجام داده‌اند. این پژوهش با هدف تعیین میزان اثربخشی دوره‌های آموزش چهره به چهره عوامل شهرداری تهران بر رفتار شهروندان در امر مدیریت پسماندهای شهری انجام گردیده است. این تحقیق از نظر هدف کاربردی و از نظر روش پیمایشی و ماهیت آن از نوع تحقیقات علی مقایسه‌ای بوده است.در تحلیل یافته‌های این پژوهش بیان می‌کنند که: اثربخشی دوره‌های آموزشی چهره به چهره در رفتار شهروندان پیرامون مباحث مدیریت پسماند شهری بر ۳ سطح دانش شهروندان با ضریب همبستگی چندگانه ۰/۳۹۱ و ضریب تعیین ۰/۱۵۳، بینش شهروندان با ضریب همبستگی ۰/٤۹۱ و ضریب تعیین ۰/۲٤۲ و کُنِش شهروندان با ضریب همبستگی چندگانه ۰/٥۱٦ و ضریب تعیین ۰/۲۷۰ تأثیرگذار بوده است.

-کریمی(۱۳۹۲) در بررسی عوامل اجتماعی و فرهنگی موثر بر مشارکت شهروندی(مطالعه موردی تفکیک زباله از مبداء در شهر تهران) و با ۳۸٤ نمونه از مناطق ۱،۷،۱۷ شهر تهران انجام داده است. در این پژوهش متغیرهای مسئولیت شهروندی،باورهای نادرست،سودمندی تفکیک زباله، اعتماد به شهرداری و نگرش زیست محیطی و شرایط عمل بر میزان مشارکت در تفکیک موثر هستند و از بین این عوامل شرایط عمل و احساس مسئولیت شهروندی مهم تر می باشند.

- عمادزاده و همکاران(۱۳۹۱) به بررسی عوامل مور بر رفتار بازیافت و مشارکت شهروندان در برنامه های بازیافت پرداختند. این پژوهش در روستای یاسه چای از توابع شهرستان شهرکرد و در بین ۱٤۰ خانوار انجام شد.نتایج حاصل از تحقیق نشان می دهد دانش و آگاهی از برنامه های بازیافت و محیط زیست و درک اثربخشی عمل فردی بر مشارکت شهروندان در برنا مه های جمع آوری و بازیافت پسماند تاثیر زیادی دارند.

[Downloaded from jpsd.hormozgan.ac.ir on 2026-11-21]

– صالحی و همکاران(۱۳۹۱)رفتارهای زیست محیطی گردشگران ساحلی شهر بوشهر را مورد بررسی قرار دادند. در این تحقیق ۲٦۸ پرسش نامه در بین گردشگرانی که در ایام نوروز در این شهر اقامت داشتند توزیع گردید. نتایج نشان داد نگرانی زیست محیطی با رفتارهای زیست محیطی هم بستگی مثبتی دارد. در حالی که از بین متغیرهای جمعیتی(سن،تحصیلات،وضعیت تاهل،نوع اقامت) تنها متغیر سن رابطه معناداری با رفتار زیست محیطی دارد.

چارچوب نظری

نظریه‌ی توسعه‌ی پایدار شهری

نظریه‌ی توسعه‌ی پایدار شهری حاصل بحث‌های طرفداران محیط زیست درباره‌ی مسائل زیست-محیطی به‌خصوص زیست شهری است که به دنبال نظری‌هی توسعه‌ی پایدار برای حمایت از منابع محیطی ارائه شد. در این نظریه موضوع نگهداری منابع برای حال و آینده از طریق استفاده‌ی بهینه از زمین و وارد کردن کمترین ضایعات به منابع تجدیدناپذیر مطرح است. نظریه‌ی توسعه‌ی پایدار شهری موضوع‌های جلوگیری از آلودگی‌های زیست‌شهری و ناحیه‌ای، کاهش ظرفیت‌های تولید محیط محلی ناحیه‌ای و ملی، حمایت از بازیافت‌ها، عدم حمایت از توسعه‌های زیان‌آور و از بین بردن شکاف میان فقیر و غنی را مطرح می‌کند. همچنین راه رسیدن به این اهداف را با برنامه‌ریزی-های شهری، روستایی، ناحیه‌ای و ملی که برابر با قانون کنترل بیشتر در شهر و روستاست می‌داند. این نظریه به مثابه‌ی دیدگاهی راهبردی به نقش دولت در این برنامه‌ریزی‌ها اهمیت بسیاری می‌دهد و معتقد است دولت‌ها باید از محیط زیست شهری حمایت همه‌جانبه‌ای کنند. این نظریه‌پایداری شکل شهر، الگوی پایدار سکونتگاه‌ها، الگوی مؤثر حمل و نقل در زمینه‌ی مصرف سوخت و نیز شهر را در سلسله مراتب ناحیه‌ی شهری بررسی می‌کند زیرا ایجاد شهر را فقط برای لذت شهرنشینان می‌داند. در یک دید اجمالی مبانی نظری مفهوم پایداری در شهر و ناحیه شامل این موارد می‌شود: کاهش آلودگی، نگهداری منابع طبیعی، کاهش حجم ضایعات شهری، افزایش بازیافت‌ها، کاهش انرژی مصرفی، افزایش بیش از حد جانداران مفید در شهر و روستا با ایجاد جامعه‌ی جنگلی، درختان شهری و نواحی سبز، عدم تمرکز شهری و کاهش پراکندگی‌ها، افزایش تراکم متوسط در حومه‌های شهری و شهرهای کوچک، کاهش فواصل ارتباطی، ایجاد اشتغال محلی، توسعه‌ی متنوع مساکن در مراکز اشتغال، توسعه‌ی شهرهای کوچک برای کاهش اتکا به شهرهای بزرگ، ساختار اجتماعی متعادل حمل و نقل عمومی و کاهش راهبندان جاده‌ای، مدیریت ضایعات بازیافت‌نشدنی، توزیع منابع و تهیه‌ی غذای پایدار محلی به این طریق اولا با جانشینی منابع و

[Downloaded from jpsd.hormozgan.ac.ir on 2026-11-21]

نوسازی آن‌ها اتخاذ سیاست کاربری صحیح و محافظت از زمین بالا میرود و ثانیاً با توجه به برنامه-ریزی شهری و ناحیه‌ای و ساماندهی فضا توسعه‌ی پایدار شهری حاصل می‌شود. در سازمان ملل مسائل محوری و شرایط ضروری برای توسعه‌ی پایدار که به‌وسیله‌ی کمیسیون جهانی توسعه و محیط مورد شناسایی قرار گرفته است به قرار زیر است: جمعیت و توسعه، امنیت، انرژی، صنعت و چالش‌های شهری. پیگیری سیاست مبتنی بر توسعه ی پایدار متضمن رعایت موارد زیر است:

وجود نظامی سیاسی که مشارکت مؤثر شهروندان در فرآیند تصمیم‌گیری را تضمین کند

وجود نظامی اقتصادی که راه‌حل‌هایی برای تنش‌های برخاسته از توسعه‌ی هماهنگ و ناموزون را فراهم آورد

وجود نظامی تولیدی که تعهد حفظ مبانی بوم‌شناختی برای توسعه را محترم شمارد

وجود نظامی فن‌آورانه (تکنولوژیکی) که الگوهای پایدار برای تجارت را پایه‌ریزی نماید

وجود نظامی بین‌المللی که الگوهای پایدار برای تجارت را پایه‌ریزی نماید (نوابخش و همکاران، ۱۳۸۸).

نظریه‌ی شهر سالم

نظریه‌ی شهر سالم برای اولین در کنفرانسی که در سال ۱۹۸٤ در شهر تورنتوی کانادا به منظور بررسی نتایج گزارش لالوند تشکیل شده بود معرفی گردید. در این کنفرانس پروفسور لئونارد دهل شهر سالم را شهری تعریف می‌کند که به طور مداوم در ایجاد و یا بهبود شرایط اجتماعی کالبدی و توسعه‌ی منابع فعالیت کند تا به این وسیله امکان عملکرد درست و کامل جهت حداکثر بهره‌برداری از توان انسان‌ها را فراهم آورد. به عبارت دیگر پروفسور دهل سنتز جدیدی ارائه نمود که در آن دیدگاه‌ها اکولوژیک با دیدگاه‌های جامع بهداشتی تلفیق شده و سپس با استراتژی بهداشت برای همه‌ی سازمان بهداشت جهانی، در هم ادغام گردید. شهر سالم، یک شهر پاک و مبرا از بسیاری آلودگی‌هاست. خدمات بهداشتی و زیست‌محیطی کافی و خوبی در دسترس دارد، دارای امنیت فیزیکی است و مردم می‌توانند در آن شهر با عقاید، فرهنگ و سبک‌های مختلف زندگی مورد علاقه‌ی خود به راحتی ادامه‌ی زندگی دهند. ایده‌ی شهر سالم در ساکنان یک شهر انگیزه‌ی قوی جهت احساس مسئولیت و علاقه‌مندی به محل سکونت خودشان را ایجاد می‌کند. شهر سالم هم از آرمان شهرها متأثر است، هم از این جهت که به دنبال نارضایتی از وضعیت موجود شهرها مطرح شده و در پی ایجاد محیط‌های سالم شهری برای زندگی انسان‌هاست و هم از ایده‌های نوین شهرسازی تأثیر پذیرفته‌است. از این حیث ایده‌ی شهر سالم نه صرفاً یک ایدهی آرمان‌گرایانه و تخلیه بلکه ایده‌ای است عملی و اجرایی و تا حدود زیادی جنبه‌های واقع‌گرایانه دارد. راهبرد فضای

[Downloaded from jpsd.hormozgan.ac.ir on 2026-11-21]

کالبدی، شهر سالم و کیفیت زندگی نیز در این راستا با اشاره به ایجاد شهر سالم، محیط کالبدی پاک، امن و با کیفیت بالا، محله‌های فعال، سالم و حامی یکدیگر و ایجاد فرم‌هایی که با ویژگی‌های اجتماعی و فرهنگی سازگار باشد بر رابطه‌ی بین کیفیت فضای کالبدی و زندگی شهروندان تأکید دارد(Barton,۲۰۰۰)

ارزشیابی

آرتوربر (۱۹۸۵) ارزشیابی را در معنای عام آن «تعیین ارزش و یا اهمیت یک چیز می‌داند» و به صورت خاص‌تر ارزشیابی را تعیین میزان موفقیت یک برنامه یک درس، یک سلسله آزمایش و ... در رسیدن به هدف‌های اولیه‌ی آن‌ها برمی‌شمارد (کیامنش، ۱۳۷۰)

اولین تعریف ارزشیابی به نام «رالف تایلر» ثبت شده است. وی ارزشیابی را وسیله‌ای برای تعیین میزان رسیدن برنامه به هدف‌های آموزشی می‌داند، تایلر بر این باور بود که پیش نیاز یک ارزشیابی دقیق تعیین اهداف کلی و ویژه است و وظیفه‌ی ارزش‌یابی سنجش این موضوع است که آیا هدف-ها تحقق یافته‌اند یا خیر.

«ایزریل» نیز ارزشیابی را به عنوان یک گام پایانی در فرایند آموزش، با هدف بهبود آموزش و یا انجام قضاوت در مورد ارزش و اثربخشی برنامه‌های آموزشی تعریف می‌کند. ارزشیابی، اطلاعاتی را برای توجیه اثربخشی برنامه‌های آموزشی فراهم می‌کند که با توجه به این اطلاعات، همواره به استمرار آموزش برای آینده توجه ویژه می‌شود. بسیاری از صاحب‌نظران بر این باور هستند که ارزشیابی یک فرایند منظم برای تعیین ارزش، مقصود یا بهای چیزی است. در واقع ارزشیابی را می-توان جمع‌آوری منظم از توضیحات و اطلاعات برای تصمیم‌گیری یا قضاوت در مورد چیزی است .(Mccoy. Hargie:2001)

ارزشیابی آموزشی

ارزش‌یابی بنابر نظر «دمینگ» پاسخ به این پرسش است که چه چیزی می‌خواهید درباره‌ی فرآیند آموزش بدانید؟». ارزش‌یابی آموزشی توجیه وجودی بخش آموزش و فراهم آوردن شواهدی برای هزینه و فایده‌ی سازمان است که هدف آن قضاوت درباره‌ی کیفیت و ارزش برنامه و شناسایی فواید آموزش است. ارزشیابی چنان‌که در ارتباط با آموزش باشد به معنای فرایند قضاوت درباره‌ی جنبه‌هایی از رفتار یادگیرنده است و شامل مجموعه‌ای از مهارت‌هاست که به کمک آن‌ها مشخص

[Downloaded from jpsd.hormozgan.ac.ir on 2026-11-21]

می‌شود یادگیرنده به اهداف تعیین شده و مورد نظر سازمان یا فرد آموزش‌دهنده دست‌یافته است یا خیر. ارزش‌یابی جز جدایی‌ناپذیر یک نظام آموزشی است. (Andreson, H۲۰۱۰).

روش تحقیق

در این مطالعه، روش پژوهش ازنظر مسیر توصیفی تحلیلی، ازنظر زمان مقطعی، ازنظر هدف کاربردی و ازنظر میزان ژرفایی پهنانگر است. برای گردآوری اطلاعات نیز از روش اسنادی و میدانی استفاده شده است. البته باید به‌این نکته نیز اشاره کرد که این پژوهش را می‌توان در شمار پژوهش‌هایی به‌شمار آورد که از آن با عنوان ارزیابی یاد می‌شود. تحقیق ارزیابی باعنوان تحقیق ارزشیابی و گاه حسابرسی اجتماعی نیز می‌آید. تحقیق ارزیابی درپی برآورد پیامدهای اجتماعی برنامه‌ها و اقدامات جاری است (میلر، ۱۷:۱۳۸۰).

جامعه‌ی آماری پژوهش به چنددسته قابل تقسیم است:

الف) همه‌ی اسناد موجود در رابطه با منطقه‌ی۱۳ شهرداری تهران، مدیریت پسماند، آموزش‌های مربوط به

این حوزه و آمار و اطلاعات موجود از حجم زباله‌های بازیافتی جمع‌آوری‌شده.

ب) آن‌دسته از افراد ساکن در منطقه‌ی۱۳شهرداری تهران که انواع آموزش‌های مدیریت پسماند به آن‌هاارائه شده است.

ج) کارشناسان ادارات بازیافت منطقه۱۳ و آموزشگران محله نیروی‌هوایی

– حجم نمونه و روش نمونه‌گیری

الف) در بخش اسنادی، با استفاده از روش نمونه‌گیری هدفمند و در دسترس مدارک موجود، بررسی خواهند شد.

ب) در روش میدانی نیز جامعه‌ی نمونه به چند بخش قابل تقسیم خواهد بود:

در بخش نخست، با استفاده از تکنیک بحث گروهی متمرکز (فوکوس گروپ) درقالب ۵جلسه ٦ تا ۱۲نفره از ساکنان محله نیروی‌هوایی منطقه‌ی۱۳ شهرداری تهران با توجه به محورهای مشخص‌شده موردمصاحبه قرار گرفته اند. در بخش بعدی، مدیران محلی و نهادهای ذینفع و پیمانکار طرح و کارشناسان، متخصصین و آموزشگران به‌صورت هدفمند و دردسترس انتخاب شدند.

[Downloaded from jpsd.hormozgan.ac.ir on 2026-11-21]

جدول ۱: افراد مورد مصاحبه

مصاحبه شونده/ جنس	سمت	تحصیلات
مرد	مدیر سرای محله نیرو هوایی	فوق لیسانس
زن	کارشناس سرای محله	فوق دیپلم
زن	کارشناس سرای محله	فوق دیپلم
زن	کارشناس سرای محله	لیسانس
مرد	مدیر بازیافت منطقه	فوق لیسانس
زن	مدیر روابط عمومی منطقه	فوق لیسانس
مرد	پیمانکار طرح	لیسانس
زن	کارشناس بازیافت منطقه	لیسانس
مرد	مسئول کارخانه بازیافت شرق	فوق لیسانس
زن	کارشناس اجتماعی منطقه	لیسانس

در جدول زیر رویکردها، روش ها، تکنیک ها و واحد تحلیل هر کدام از مراحل انجام تحقیق بیان شده است.

جدول ۲: ابزارها، تکنیک‌ها و واحد تحلیل پژوهش

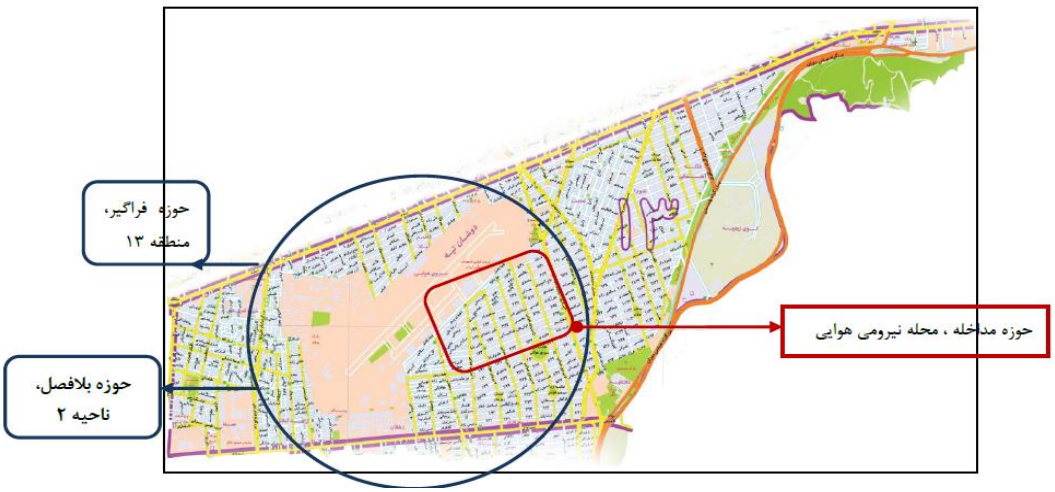
ردیف	مراحل	رویکردها	روش ها	تکنیک/ ابزار
۱	توصیف اقدام مداخله ای	توصیفی	اسنادی، مشاهده،	نقشه‌ها، اسناد شهری، فیش-
۲	توصیف اجتماع و دامنه	توصیفی	اسنادی و مصاحبه	بحث گروهی،
۳	برآورد تأثیرات	تبیینی	تطبیقی، سناریو نویسی	بحث گروهی، مشاهده
٤	کاربست	انتقادی	مشارکتی	بحث گروهی

توصیف اقدام مداخله‌ای

کارفرمای پروژه آموزش شهروندان درزمینه مدیریت‌پسماند، معاونت امور شهری و فضای سبز شهرداری منطقه۱۳ تهران و معاونت بازیافت منطقه است. محدوده این پروژه محله نیروی‌هوایی از محلات 4گانه ناحیه۲ شهرداری منطقه۱۳ است. محله نیروی‌هوایی ازجمله محلات منطقه و شهر تهران است که طرح پایلوت سازمان مدیریت پسماند در سال ۹۳ درآن اجرا می‌شود. این طرح که از

[Downloaded from jpsd.hormozgan.ac.ir on 2026-11-21]

اول تیرماه بنابر ابلاغ سازمان مدیریت پسماند در ۱۲ناحیه شهر تهران آغاز شده است، اقدام به آموزش تفکیک از مبدأ و جمع‌آوری زباله‌های خشک ساکنین محلات پایلوت می‌نماید. منطقه ۱۳ برای این برنامه و به‌طورکلی برای جمع‌آوری پسماندهای خشک، با شرکت پیمانکاری سبزینه‌سازان هترا، قراداد آموزش تفکیک از مبدأ و جمع‌آوری پسماندهای خشک بسته است. براساس این قرارد، درهر محله هرروز یک ماشین ملودی به همراه یک راننده و کارگر و یک آموزشگر، فعالیت می-کنند.بنابراین باتوجه به وضعیت پروژه که درحال انجام است و طرح آموزش شهروندان در محلات درحال‌اجرا است، ارزیابی تاثیرات اجتماعی اقدام مداخله‌ای در بازه‌زمانی حین‌اجرا انجام خواهد شد. ماهیت این طرح‌اجتماعی و فرهنگی و مربوط به بهبود سیستم مدیریت خدمات شهری و پسماند است. هدف از انجام این طرح و آموزش شهروندان درزمینه مدیریت پسماند و تفکیک از مبدأ، کاهش هزینه‌های مربوط به چرخه پسماند از طرفی و هزینه‌های مربوط به آلودگی‌های زیست‌محیطی از طرف دیگر است.

نقشه ۱: حوزه مداخله، بلافصل و فراگیر

یافته های تحقیق

در جدول زیر انواع تأثیرات (مستقیم/ اولیه، غیر مستقیم/ ثانوی و انباشتی/ فزاینده) از نظر ماهوی، سطح و نوع آن‌ها مورد بررسی قرار گرفته است.

[Downloaded from jpsd.hormozgan.ac.ir on 2026-11-21]

جدول ۳: انواع تأثیرات(مستقیم/ اولیه، غیر مستقیم/ثانوی و انباشتی/فزاینده)

ردیف	تأثیرات	ماهیت تاثیرات	سطح تاثیر(اولیه- ثانویه انباشتی)	نوع تاثیر(مستقیم، غیر مستقیم، فزاینده)
۱	افزایش آگاهی مردم در زمینه تفیک زباله	اجتماعی	اولیه	مستقیم
۲	افزایش مشارکت مردم در حفظ محیط زیست محله	اجتماعی	ثانویه	غیرمستقیم
۳	افزایش مشارکت مردم در فعالیت‌های دیگر محله	اجتماعی	انباشتی	فزاینده
٤	بهبود پاکیزگی سطح محل	محیطی	ثانویه	غیرمستقیم
٥	کم شدن فعالیت زباله‌گردها و آشغال جمع‌کن غیررسمی	محیطی	ثانویه	غیرمستقیم
٦	افزایش درآمد برای شهرداری	اقتصادی	ثانویه	غیرمستقیم
۷	افزایش درآمد برای پیمانکار طرح	اقتصادی	اولیه	مستقیم
۸	کاهش آلودگی‌های محیطی	محیطی	انباشتی	غیرمستقیم
۹	میزان رضایت‌مندی پیمانکار اجرای طرح	محیطی	انباشتی	فزاینده
۱۰	رضایت ساکنین از عملکرد شهرداری در راستای اجرای پروژه	اجتماعی	انباشتی	فزاینده
۱۱	بالا رفتن اعتماد اجتماعی میان آموزش دیدگان	اجتماعی	انباشتی	فزاینده

با توجه به جدول فوق در بین تاثیرات شناسایی شده، افزایش آگاهی مردم در زمینه تفیک زباله، افزایش مشارکت مردم در حفظ محیط زیست محله، افزایش مشارکت مردم در فعالیت‌های دیگر محله، رضایت ساکنین از عملکرد شهرداری در راستای اجرای پروژه و بالا رفتن اعتماد اجتماعی میان آموزش دیدگان دارای ماهیت تاثیر اجتماعی هستند و تاثیرات افزایش درآمد برای شهرداری و افزایش درآمد برای پیمانکار طرح دارای ماهیت اقتصادی هستند. همچنین اثرات بهبود پاکیزگی سطح محل ،کم شدن فعالیت زباله گردها، آشغال جمع کن غیررسمی وکاهش آلودگی های محیطی دارای ماهیت محیطی می باشد.و در زمینه سطح تاثیرات افزایش آگاهی مردم در زمینه تفیک زباله و افزایش درآمد برای پیمانکار طرح دارای سطح تاثیر اولیه می باشد. همچنین افزایش مشارکت مردم

[Downloaded from jpsd.hormozgan.ac.ir on 2026-11-21]

در حفظ محیط زیست محله بهبود پاکیزگی سطح محل،کم شدن فعالیت زباله گردها و آشغال جمع کن غیررسمی وافزایش درآمد برای شهرداری دارای سطح تاثیر ثانویه می باشد. ودر نهایت، افزایش مشارکت مردم در فعالیت‌های دیگر محله، کاهش آلودگی‌های محیطی، میزان رضایت‌مندی پیمانکار اجرای طرح رضایت ساکنین از عملکرد شهرداری در راستای اجرای پروژه و بالا رفتن اعتماد اجتماعی میان آموزش دیدگان دارای سطح تاثیر انباشتی می باشد.

در زمینه نوع تاثیر، افزایش آگاهی مردم در زمینه تفیک زباله و افزایش درآمد برای پیمانکار طرح دارای نوع تاثیر مستقیم و افزایش مشارکت مردم در حفظ محیط زیست محله، بهبود پاکیزگی سطح محل، کم شدن فعالیت زباله‌گردها و آشغال جمع‌کن غیررسمی، افزایش درآمد برای شهرداری، کاهش آلودگی‌های محیطی دارای نوع اثر غیر مستقیم می باشد. افزایش مشارکت مردم در فعالیت-های دیگر محله، میزان رضایت مندی پیمانکار اجرای طرح، رضایت ساکنین از عملکرد شهرداری در راستای اجرای پروژه، بالا رفتن اعتماد اجتماعی میان آموزش دیدگان نیز دارای نوع تاثیر فزاینده می باشد.

شدت، مدت، ماهیت.. ، علت و ... تاثیرات

در جدول ذیل شدت، مدت، ماهیت (خواسته، ناخواسته، مثبت، منفی و)...، علت هریک از تاثیرات آمده است.

جدول ٤: شدت، مدت، ماهیت تاثیرات

ردیف	تأثیرات	شدت تاثیرات	مدت	ماهیت تاثیرات	
				خواسته/ ناخواسته	مثبت/ منفی
۱	افزایش آگاهی مردم در زمینه تفیک زباله	متوسط	بلند مدت	خواسته	مثبت
۲	افزایش مشارکت مردم در حفظ محیط‌زیست محله	کم	بلند مدت	خواسته	مثبت
۳	افزایش مشارکت مردم در فعالیت‌های دیگر محله	کم	میان مدت	ناخواسته	مثبت
۴	بهبود پاکیزگی در سطح محل	متوسط	کوتاه مدت	خواسته	مثبت
۵	کم شدن فعالیت زباله‌گردها و آشغال جمع‌کن غیررسمی	متوسط	میان مدت	ناخواسته	مثبت
۶	افزایش درآمد برای شهرداری	متوسط	میان مدت	خواسته	مثبت- منفی
۷	افزایش درآمد برای پیمانکار طرح	زیاد	کوتاه مدت	خواسته	مثبت- منفی
۸	کاهش آلودگیهای محیطی	متوسط	بلند مدت	ناخواسته	مثبت

[Downloaded from jpsd.hormozgan.ac.ir on 2026-11-21]

۹	میزان رضایت‌مندی پیمانکار طرح	زیاد	بلند مدت	خواسته	مثبت
۱۰	رضایت ساکنین از عملکرد شهرداری در راستای اجرای پروژه	زیاد	کوتاه مدت	ناخواسته	منفی
۱۱	بالا رفتن اعتماد اجتماعی در میان آموزش دیدگان	زیاد	بلند مدت	ناخواسته	منفی

با توجه به جدول فوق از بین تاثیرات شناسایی شده پیامدهای افزایش مشارکت مردم در حفظ محیط زیست و افزایش مشارکت مردم در فعالیت های دیگر محله دارای شدت تاثیر کمی می باشد و تاثیرات افزایش آگاهی مردم در زمینه تفیک زباله، بهبود پاکیزگی در سطح محل،کم شدن فعالیت زباله گردها و آشغال جمع کن غیررسمی، افزایش درآمد برای شهرداری و کاهش آلودگی های محیطی دارای شدت متوسط می باشد . همچنین افزایش درآمد برای پیمانکار طرح،میزان رضایت مندی پیمانکار طرح، رضایت ساکنین از عملکرد شهرداری در راستای اجرای پروژه و بالا رفتن اعتماد اجتماعی در میان آموزش دیدگان دارای شدت تاثیر زیاد می باشد.

در زمینه تاثیرات مثبت ومنفی، افزایش آگاهی مردم در زمینه تفیک زباله، افزایش مشارکت مردم در حفظ محیط‌زیست محله، افزایش مشارکت مردم در فعالیت‌های دیگر محله، بهبود پاکیزگی در سطح محل، کم شدن فعالیت زباله‌گردها و آشغال جمع‌کن غیررسمی، کاهش آلودگیهای محیطی، میزان رضایت‌مندی پیمانکار طرح دارای اثرات مثبت و رضایت ساکنین از عملکرد شهرداری در راستای اجرای پروژه و بالا رفتن اعتماد اجتماعی در میان آموزش دیدگان دارای اثرات منفی می باشد. همچنین افزایش درآمد برای شهرداری و افزایش درآمد برای پیمانکار طرح نیز هم می تواند دارای اثر مثبت و هم اثر منفی باشد.

جدول ۵: تاثیرات بر اساس گستره و اهمیت

ردیف	تأثیرات	زمان اجرا	نوع	گستره اثر
۱	افزایش آگاهی مردم در زمینه تفیک زباله	حین اجرا	زیاد	محله‌ای
۲	افزایش مشارکت مردم در حفظ محیط زیست محله	حین اجرا	کم	محله‌ای
۳	افزایش مشارکت مردم در فعالیت‌های دیگر محله	حین اجرا	زیاد	محله‌ای
٤	بهبود پاکیزگی سطح محل	حین اجرا	متوسط	محله‌ای
۵	کم شدن فعالیت زباله‌گردها و آشغال جمع‌کن غیررسمی	حین اجرا	زیاد	محله‌ای
٦	افزایش درآمد برای شهرداری	حین اجرا	متوسط	محله‌ای

[Downloaded from jpsd.hormozgan.ac.ir on 2026-11-21]

۷	افزایش درآمد برای پیمانکار طرح	حین اجرا	زیاد	محله‌ای
۸	کاهش آلودگی‌های محیطی	حین اجرا	متوسط	محله‌ای
۹	میزان رضایت‌مندی پیمانکار اجرای طرح	حین اجرا	زیاد	محله‌ای
۱۰	رضایت ساکنین از عملکرد شهرداری در راستای اجرای پروژه	حین اجرا	متوسط	محله‌ای
۱۱	بالا رفتن اعتماد اجتماعی میان آموزش دیدگان	حین اجرا	زیاد	محله‌ای

با توجه به جدول فوق همه تاثیرات شناسایی شده در محدوده زمانی حین اجرا می باشد. واز نظر گستره اثر همه پیامدها دارای گستره محلی می باشند. همچنین در زمینه نوع تاثیر، از بین تاثیرات شناخته شده، تاثیرات افزایش آگاهی مردم در زمینه تفیک زباله ، افزایش مشارکت مردم در فعالیت های دیگر محله، کم شدن فعالیت زباله گردها و آشغال جمع کن غیررسمی، افزایش درآمد برای پیمانکار طرح، میزان رضایت مندی پیمانکار اجرای طرح، و بالا رفتن اعتماد اجتماعی میان آموزش دیدگان دارای نوع تاثیر زیاد می باشند و فقط تاثیر افزایش مشارکت مردم در حفظ محیط زیست محله دارای نوع تاثیر کم می باشد.سایر پیامدهای جدول فوق دارای نوع تاثیر متوسطی می باشند.

تأثیرات اولویت‌بندی‌شده برای برآورد پیامدها

در جدول زیر تاثیرات اولویت بندی شده پیامدها با توجه به نتایج مصاحبه ها و فوکوس گروپ های انجام شده بیان شده است.

جدول ٦: سازوکار تأثیرات

ردیف	تاثیرات	سازوکار تاثیرات
۱	افزایش آگاهی مردم در زمینه تفیک زباله	مصاحبه‌ها نشان می‌دهد در اثر آموزش‌هایی که طی سال‌ها به انحاء مختلف به شهروندان و گروه‌های مختلف اعم‌از دانش‌آموزان و خانواده‌ها داده شده، سطح آگاهی و اطلاع مردم در زمینه تفکیک زباله و پیامدهای مختلف زیست‌محیطی و اقتصادی آن بالا رفته است
۲	افزایش مشارکت مردم در حفظ محیط‌زیست محله	نتایج مصاحبه‌ها و فوکوس گروپ‌ها نشان می‌دهد که آموزش و اطلاع-رسانی در زمینه‌ی مدیریت پسماند علی‌رغم اینکه دانش و آگاهی شهروندان را افزایش داده است اما تنها مشارکت بخش کوچکی از جامعه را جلب نموده است.
۳	افزایش مشارکت مردم در فعالیت‌های دیگر محله	آموزش و افزایش آگاهی در زمینه‌ی مدیریت پسماند، مشارکت را درموضوع مربوطه خیلی کم توانسته است جلی کند و این میزان مشارکت

[Downloaded from jpsd.hormozgan.ac.ir on 2026-11-21]

		بر گسترهشدن آن در سایر فعالیت‌ها محله و مدیریت محلی تاثیر نداشته است.
٤	کم‌شدن فعالیت زباله‌گردها و آشغال‌جمع‌کن غیررسمی	با آموزش و افزایش آگاهی شهروندان و انجام تفکیک زباله و دفع مناسب و به‌موقع آن فعالیت زباله گردها و آشغال‌جمع‌کن‌های غیررسمی در محله کم می‌شود
٥	افزایش درآمد برای شهرداری	افزایش مشارکت مردم در طرح تفکیک زباله به‌صورت غیرمستقیم باعث افزایش درآمد برای سیستم خدمت شهری و شهرداری می‌شود زیرا با باعث کاهش هزینه‌های این بخش می-گردد و هزینه‌ها به‌سایر بخش‌ها انتقال می‌یابد.
٦	افزایش درآمد برای پیمانکار طرح	آموزش باعث افزایش آگاهی شهروندان و افزایش مشارکت آنها در تفکیک زباله و تولید زباله‌ی خشک ارزشمند می‌شود
٧	کاهش آلودگی‌های محیطی	آموزش باعث افزایش آگاهی در زمینه‌ی نحوه‌ی دفع مناسب زباله در ساعات مشخص و کاهش آلودگی‌های محیطی مانند موش شده است.
٨	میزان رضایت‌مندی پیمانکار اجرای طرح	آموزش باعث افزایش مشارکت در تفکیک زباله و برنامه‌ی منظم و هماهنگ با پیمانکار برای جمع‌آوری آن شده که باعث افزایش حجم تولید زباله‌ی خشک و افزایش درآمد پیمانکار شده است.
٩	رضایت ساکنین از عملکرد شهرداری درراستای اجرای پروژه	تمیزشدن محله به صورت غیرمستقیم بر رضایت از عملکرد شهرداری دارد البته به‌دلیل کمبود امکانات این رضایتمندی درحد کمی است
١٠	بالارفتن اعتماد اجتماعی در میان آموزش‌دیدگان	افزایش آگاهی در کنار فعایت منظم پیانکار و شهرداری باعث ایجاد اعتماد بین شهروندان شده است که در اجرای طرح مشارکت و همکاری می‌کنند.

نتیجه گیری و کاربست

با توجه به مطالب مطرح شده مهم ترین تاثیرات شناسایی شده آموزش شهروندان در زمینه مدیریت پسماند در میان شهروندان منطقه ۱۳ شهر تهران به صورت زیر است.

در بین تاثیرات شناسایی شده، افزایش آگاهی مردم در زمینه تفیک زباله، افزایش مشارکت مردم در حفظ محیط زیست محله، افزایش مشارکت مردم در فعالیت‌های دیگر محله، رضایت ساکنین از عملکرد شهرداری در راستای اجرای پروژه و بالا رفتن اعتماد اجتماعی میان آموزش دیدگان دارای ماهیت تاثیر اجتماعی هستند و تاثیرات افزایش درآمد برای شهرداری و افزایش درآمد برای پیمانکار

[Downloaded from jpsd.hormozgan.ac.ir on 2026-11-21]

طرح دارای ماهیت اقتصادی هستند. همچنین اثرات بهبود پاکیزگی سطح محل ،کم شدن فعالیت زباله گردها، آشغال جمع کن غیررسمی وکاهش آلودگی های محیطی دارای ماهیت محیطی می باشد.و در زمینه سطح تاثیرات افزایش آگاهی مردم در زمینه تفیک زباله و افزایش درآمد برای پیمانکار طرح دارای سطح تاثیر اولیه می باشد. همچنین افزایش مشارکت مردم در حفظ محیط زیست محله بهبود پاکیزگی سطح محل،کم شدن فعالیت زباله گردها و آشغال جمع کن غیررسمی وافزایش درآمد برای شهرداری دارای سطح تاثیر ثانویه می باشد. ودر نهایت، افزایش مشارکت مردم در فعالیت‌های دیگر محله، کاهش آلودگی‌های محیطی، میزان رضایت‌مندی پیمانکار اجرای طرح رضایت ساکنین از عملکرد شهرداری در راستای اجرای پروژه و بالا رفتن اعتماد اجتماعی میان آموزش دیدگان دارای سطح تاثیر انباشتی می باشد.

در زمینه تاثیرات مثبت ومنفی، افزایش آگاهی مردم در زمینه تفیک زباله، افزایش مشارکت مردم در حفظ محیط‌زیست محله، افزایش مشارکت مردم در فعالیت‌های دیگر محله، بهبود پاکیزگی در سطح محل، کم شدن فعالیت زباله‌گردها و آشغال جمع‌کن غیررسمی، کاهش آلودگیهای محیطی، میزان رضایت‌مندی پیمانکار طرح دارای اثرات مثبت و رضایت ساکنین از عملکرد شهرداری در راستای اجرای پروژه و بالا رفتن اعتماد اجتماعی در میان آموزش دیدگان دارای اثرات منفی می باشد. همچنین افزایش درآمد برای شهرداری و افزایش درآمد برای پیمانکار طرح نیز هم می تواند دارای اثر مثبت و هم اثر منفی باشد. همچنین همه تاثیرات شناسایی شده در محدوده زمانی حین اجرا می باشد. واز نظر گستره اثر همه پیامدها دارای گستره محلی می باشند. در زمینه نوع تاثیر، از بین تاثیرات شناخته شده، تاثیرات افزایش آگاهی مردم در زمینه تفیک زباله ، افزایش مشارکت مردم در فعالیت های دیگر محله، کم شدن فعالیت زباله گردها و آشغال جمع کن غیررسمی، افزایش درآمد برای پیمانکار طرح، میزان رضایت مندی پیمانکار اجرای طرح، و بالا رفتن اعتماد اجتماعی میان آموزش دیدگان دارای نوع تاثیر زیاد می باشند و فقط تاثیر افزایش مشارکت مردم در حفظ محیط زیست محله دارای نوع تاثیر کم می باشد.سایر پیامدهای جدول فوق دارای نوع تاثیر متوسطی می باشند.

[Downloaded from jpsd.hormozgan.ac.ir on 2026-11-21]

راهکارهای مدیریتی

نظام کاربست اجرایی نتیجه مطلعات و بررسی‌ها و خروجی مصاحبه‌ها و فکوس گروپ‌ها و مشاهدات میدانی و نظرات و پیشنهادات و راهکارهای ذینفعان این طرح است.تلاش شده تا در بررسی های خود به راهکارهای واقعی و قابل اجرا برای بهبود طرح برسم. بنابراین تلاش شده است تا اولا هر یک از راهکارهای انجام شده مشخص،گویا و شفاف باشد ، واحد اجرا کننده آن مشخص گردد و قابل اجرا باشد، در سطح خرد ارائه گردد و از کلی گویی جلوگیری شود.

جدول شماره ۷ راهکارهای پیشنهادی و کاربست اجرایی

ردیف	راهکار	نوع	واحد اجراکننده
۱	افزایش زمان فعالیت آموزشگران و خودرو ملودی در محله جهت پوشش گروه های مختلف و اقشار ساکن در محله	زیر ساختی	پیمانکار طرح و اداره ی بازیافت
۲	تهیه بانک اطلاعاتی دقیق و الکترونیک از شهروندان مشارکت کننده در مدیریت پسماند و ارائه کد اشتراک الکترونیک به ایشان	زیر ساختی	اداره ی بازیافت
۳	ارائه بسته های تشویقی بیشتر و متنوع تر و منظم به خانواده‌ها و مشترکین فعال	اجتماعی و فرهنگی	اداره بازیافت و اجتماعی فرهنگی و آموزشهای شهروندی
٤	آموزش به گروه های سنی در حال رشد مانند کودکان و دانش آموزان	اجتماعی و فرهنگی	اداره بازیافت و اجتماعی فرهنگی و آموزشهای شهروندی
۵	به کارگیری زباله گردها و آشغال جمع کن های غیر رسمی برای جمع آوری زباله	اداری و خدماتی	پیمانکارطرح اداره ی بازیافت
٦	افزایش امکانات در سطح محله و خانواده‌ها برای اجرای طرح بر اساس اهداف مانند سطل های زباله ی مخصوص زباله ی خشک به تفکیک مواد قابل بازیافت	زیر ساختی	پیمانکار طرح و اداره ی بازیافت
۷	واگذاری بخشی از اجرای طرح به ساکنین و شهروندان برای رسیدن به برنامه ریزی و مدیریت مشارکتی و افزایش حس تعلق و مسئولیت جامعه ی محلی	اجتماعی و فرهنگی	اداره بازیافت و اجتماعی فرهنگی و آموزشهای شهروندی

[Downloaded from jpsd.hormozgan.ac.ir on 2026-11-21]

فهرست منابع

احمدی، غلامرضا؛ حکیمی، سیدحسن(۱۳۹۱) .بررسی مسائل و مشکلات شیبو هیای موجود ارزشیابی مدیران از دیدگاه ارزشیابی شوندگان و ارزشیابی کنندگان .فصلنامه مدیریت در آموزش وپرورش ، شماره26 .

احمدی، نسترن؛ ضرغامی، مسعود و شهرام صمدی خادم(۱۳۹۱)،" بررسی میزان مشارکت مردم شهر همدان در طرح تفکیک از مبدا"، مجموعه مقالات سومین کنفرانس برنامه ریزی و محیط زیست، 5 آذر، دانشگاه تهران.

بهرامی، اعظم؛ احمدی، غلامرضا؛ سعادتمند، زهره و زهره عباسی(۱۳۹۲) .بررسی شاخصهای ارزشیابی عملکرد مدیران شهر اصفهان از دیدگاه مدیران و معلمان .فصلنامه ی علمی ی پژوهشی رهیافتی نو در مدیریت آموزش .سال چهارم .شماره ۳. صص151 -۱٤۱.

تمیزی فر، ریحانه (۱۳۹۰)، "ارزیابی تأثیرات اجتماعی پروژه ارتقاء فرهنگ تفکییک پسماند از مبدأ". کارفرما: معاونت امور اجتماعی و فرهنگی شهرداری منطقه ۱٦.

جی برج، رابل (۱۳۸۹). راهنمای عملی ارزیابی تاثیرات اجتماعی. مترجمان. ترجمه محمدعلی رمضانی، مرتضی قلیچ. تهران: نشر جامعه شناسان.

دو مازیه، ژوفر. (۱۳۸۵).«زمان فراغت از دیدگاه و جامعه شناسانه»، ترجمه‌ی م آدینه، فرهنگ و زندگی، ش۱۲.

راینر و همکاران(۱۳۹۰). مدیریت پسماند و بازیافت منابع، ترجمه محمد رضا صبور و همکاران، انتشارات دانشگاه صنعتی خواجه نصیرالدین طوسی.

رضوانی، اصغر(۱۳۹۲). جغرافیا و صنعت توریسم، انتشارات دانشگاه پیام نور.

شاهکوهی، علیرضا و خوش فر، علامرضا ونگاری، اعظم(۱۳۹٤). بررسی میزان مشارکت شهروندان در مدیریت پسماند خانگی مورد شناسی: شهر مشهد، فصلنامه آمایش شهری – منطقه ای، دوره ۵، شماره ۱۵.

صالحی، صادق و قدمی مصطفی و همتی گویمی، زهرا(۱۳۹۱). بررسی رفتارهای محیط زیستی در بین گردشگران ساحلی (مطالعه موردی: گردشگران ساحلی شهر بوشهر در ایام نوروز)، فصلنامه برنامه ریزی و توسعه گردشگری، دوره ۱، شماره ۱.

عمادزاده، محمد کاظم و پیر علی، وحید(۱۳۹۱). بررسی عوامل موثر بر رفتار بازیافتی و مشارکت شهروندان در برنامه های بازیافتی، تهران: دومین کنفرانس برنامه ریزی و مدیریت محیط زیست.

کاپرا، فریتیوف (۱۳۸٦) پیوندهای پنهان: تلفیق گستره های زیستی، شناختی و اجتماعی حیات در علم پایداری، ترجمه محمد حریری اکبری، تهران: نشر نی.

[Downloaded from jpsd.hormozgan.ac.ir on 2026-11-21]

کریمی، رامین(۱۳۹۲) بررسی عوامل اجتماعی و فرهنگی موثر بر مشارکت شهروندی (مورد مطالعه: تفکیک زباله از مبدأ در شهر تهران)، پایان نامه کارشناسی ارشد، تهران، دانشگاه تربیت معلم.

کیانی، زهرا(۱۳۹۲)،" مطالعه کیفی از کنش شهروندان در مورد پسماند در محله نیروهوایی"، ادارۀ کل مطالعات اجتماعی و فرهنگی منطقه ۱۳.

لینچ، کوین(۱۳۹۲). سیمای شهر. مترجم: منوچهر مزینی، نشر دانشگاه تهران.

میلر، دلبرت،(۱۳۸۰)،"راهنمای سنجش و تحقیقات اجتماعی"، ترجمه هوشنگ نایبی، تهران، نشرنی.

معاونت اجتماعی و فرهنگی شهرداری تهران(۱۳۸۹)، آیین نامه ها و دستور العمل هیای ارزیابی اجتماعی . اداره کل مطالعات اجتماعی و فرهنگی.

مظاهری، محمد مهدی و کرامتی نژاد، حسین(۱۳۹۲) بررسی میزان تاثیر آموزش های چهره به چهره عوامل شهرداری تهران بر رفتار شهروندان در مبحث مدیریت پسماند، فصلنامه مطالعات مدیریت شهری، شماره (پیاپی ١٤).

نورپور، علیرضا و همکاران(۱۳۹۲). بررسی فرآیند مدیریت پسماند در جهان و ایران، تهران: نشر مدیریت فناوری اطلاعات و مرکز اسناد.

نوابخش، مهرداد و ارجمند سیاه پوش، اسحاق(۱۳۸۸).مبانی توسعه پایدار شهری، تهران: انتشارات جامعه شناسان.

Andreson, H. (2010). Developing a comprehensive faculty evaluation system. UK: Higher Education Press.

Aultman, L. P. (2006). An unexpected benefit of formative student evaluation. College Teaching, 54 (25), 1-8.

Barton, Hugh & Catherine(2000) Tsourou ,Healthy Urban Planning: a WHO Guide to Planning for Peopl, London and New York,

Blowers,Andrew “ Planning for sustainable Environment”, A Report the town and country planning Association,London,Ear Thescam Pub, 1994.

Hart, J. (1999). A study of social competency of academic staff. Journal Evaluation, 4 (1), 23-41.

Mccoy, maired. Hargie, Owen D.W (2001), Evaluating evaluation: implications for assessing quality, International Journal of Health Care Quality Assuran ce.

Parsons, Talcott (1937) The Structure of Social Action, New York: McGraw-Hill.

[Downloaded from jpsd.hormozgan.ac.ir on 2026-11-21]